

การเสริมสร้างศักยภาพให้กับชุมชนเมือง :
แนวทางแบบมีส่วนร่วมในการออกแบบพื้นที่สาธารณะในกรุงเทพมหานคร
Empowering Urban Community:
A Participatory Approach to Public Space Design in Bangkok

รับบทความ 10/09/2568

แก้ไขบทความ 06/11/2568

ยอมรับบทความ 20/11/2568

สดานู สุขเกษม

ภาควิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

Sadanu Sukkasame

Architecture Program, School of Architecture, Bangkok University

sadanu.s@bu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดประสงค์เพื่อตรวจสอบบทบาทสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนในการปรับปรุงพื้นที่สาธารณะของชุมชน โดยผ่านกรณีศึกษาชุมชนร่วมพัฒนาเชื้อเพลิงสอง ซึ่งเป็นชุมชนแออัดใจกลางกรุงเทพมหานครที่กำลังเผชิญกับความท้าทายทางเศรษฐกิจและสังคม และโครงสร้างพื้นฐานของเมือง การมีส่วนร่วมของชาวบ้านในกระบวนการออกแบบชุมชนเมืองจึงกลายเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญในการส่งเสริมชุมชนที่ยั่งยืน ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้ประกอบไปด้วยการสำรวจ การสังเกตผู้เข้าร่วม และการประชุมปฏิบัติการ การออกแบบ เพื่อระบุความต้องการของผู้อยู่อาศัย ในขณะที่เดียวกันก็ได้ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการปรับปรุงชุมชนร่วมกัน ผลการวิจัยเผยให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนไม่เพียงแต่ปลูกฝังความรู้สึกเป็นเจ้าของและความรับผิดชอบในหมู่ผู้อยู่อาศัย แต่ยังมีอิทธิพลโดยตรงต่อประสิทธิภาพของการออกแบบเพื่อปรับปรุงพื้นที่ส่วนกลางของชุมชน ชุมชนต้องการพื้นที่สาธารณะที่ปลอดภัย และใช้งานได้อย่างมีประสิทธิภาพสำหรับทุกคน และต้องการพื้นที่ที่เหมาะสมกับบริบททางสังคม แม้จะมีข้อจำกัดด้านทรัพยากรและความท้าทายในการดำเนินการ แต่การศึกษานี้ได้แสดงให้เห็นว่า การปฏิบัติแบบมีส่วนร่วมสามารถเสริมสร้างสายสัมพันธ์ทางสังคมและแสดงให้เห็นถึงศักยภาพในการเปลี่ยนแปลงของการมีส่วนร่วมของชุมชน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนาเมือง การออกแบบแบบมีส่วนร่วม พื้นที่สาธารณะ

Abstract

This article aims to examine the important role of community involvement in improving community public spaces through a case study of the Ruam Phatthana Chueaphloeng Song community, which is a slum community in the heart of Bangkok that is facing socio-economic and urban infrastructure challenges. Therefore, the participation of villagers in the urban community design process has become an important strategy to promote sustainable community. The research methodology used consists of surveys, participant observation and design workshops to identify the needs of residents while also promoting participation in community improvement together. The findings reveal that community involvement not only instills a sense of ownership and responsibility among residents, but also directly influences the effectiveness of designs to improve community common spaces. The community has expressed a desire for a safe and productive public space for everyone and a space that fits their unique social context. Despite resource constraints and implementation challenges, this study has shown that participatory practices can strengthen social bonds and demonstrate the transformative potential of community engagement.

Keywords: *community participation, urban development, participatory design, public spaces*

ชุมชนร่วมพัฒนาเชื้อเพลิงสอง

ชุมชนร่วมพัฒนาเชื้อเพลิงสองซึ่งเป็นชุมชนแออัดขนาดเล็กเริ่มก่อตั้งขึ้นในช่วงประมาณปี พ.ศ. 2530 ในแขวงช่องนนทรี เขตยานนาวา จังหวัดกรุงเทพมหานคร ตั้งอยู่บนที่ดินของกรมธนารักษ์และการรถไฟแห่งประเทศไทย ชุมชนนี้ตั้งอยู่ในย่านเศรษฐกิจสำคัญของกรุงเทพมหานคร และติดกับการเชื่อมโยงการคมนาคมที่สำคัญ รวมถึงแม่น้ำเจ้าพระยาและถนนพระราม 3 ที่อำนวยความสะดวกในการเข้าถึงชุมชนและทำให้ชุมชนเติบโต ในปัจจุบันชุมชนแห่งนี้มีประชากรหนาแน่น และมีโครงสร้างที่อยู่อาศัยแบบนอกระบบที่สะท้อนให้เห็นถึงภูมิทัศน์ทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปของกรุงเทพมหานคร การตั้งถิ่นฐานนี้ส่วนใหญ่เป็นที่อยู่อาศัยของแรงงานจากต่างจังหวัดที่อพยพมายังกรุงเทพมหานครเพื่อหาโอกาสการจ้างงาน การไหลเข้าของประชาชนเหล่านี้นำไปสู่กลุ่มประชากรที่หลากหลายซึ่งประกอบด้วยกรรมกร พนักงานโรงงานขนาดเล็ก และงานบริการอื่น ๆ ซึ่งล้วนเป็นอาชีพที่เป็นกลไกเล็ก ๆ ของเมือง ปัจจุบันชุมชนมีประมาณ 149 ครัวเรือน และผู้อยู่อาศัย 554 คน รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนอยู่ระหว่าง 10,000 ถึง 20,000 บาท

ชุมชนร่วมพัฒนาเชื้อเพลิงสองถูกทำลายจากปัญหาความแออัดและโครงสร้างพื้นฐานที่จำกัด สะท้อนให้เห็นถึงแรงกดดันทางเศรษฐกิจที่ผู้อยู่อาศัยจำนวนมากต้องเผชิญ เช่น การขาดสิ่งอำนวยความสะดวกสาธารณะที่เพียงพอ การดูแลสุขภาพ การศึกษา และความท้าทายที่เกี่ยวข้องกับความยั่งยืนทางสังคมและข้อกังวลด้านสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้ยาเสพติด อาชญากรรม ซึ่งรุนแรงขึ้นจากความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ความท้าทายเหล่านี้เน้นย้ำถึงความจำเป็นในการแทรกแซงและความต้องการการสนับสนุนที่มุ่งลดความเสี่ยงและส่งเสริมวิถีการพัฒนาเชิงบวก องค์กรชุมชนท้องถิ่นกำลังทำงานอย่างแข็งขันเพื่อแก้ไขปัญหาทางสังคมเหล่านี้ โดยมีแนวคิดริเริ่มที่จะทำการออกแบบโดยมีส่วนร่วมกับผู้อยู่อาศัยโดยเฉพาะเยาวชน การพัฒนาชุมชนในอนาคตจึงอยู่ที่การปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน ในขณะที่เดียวกันก็ยังคงรักษาโครงสร้างทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของพื้นที่ การวางผังเมืองที่ยั่งยืน และการรักษาขนบธรรมเนียมท้องถิ่นควบคู่กันเพื่อให้แน่ใจว่า ชุมชนมีความยืดหยุ่นท่ามกลางการขยายตัวของเมืองอย่างต่อเนื่อง

ในปี พ.ศ. 2567 ผู้วิจัยได้รับทุนสนับสนุนจากสภาคณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์แห่งประเทศไทย ในการริเริ่มโครงการความร่วมมือในการปรับปรุงพื้นที่สาธารณะของชุมชน โดยมุ่งไปที่การเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวก เช่น สนามเด็กเล่น พื้นที่ชุมชนส่วนกลาง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งชุมชนร่วมพัฒนาเชื้อเพลิงสองเป็นตัวอย่งของความซับซ้อนของการใช้ชีวิตในเมืองสมัยใหม่ด้วยรากฐานที่เต็มไปด้วยวัฒนธรรมและการอยู่ร่วมกันในชุมชน ซึ่งพวกเขามีความพยายามอย่างต่อเนื่องในการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ โดยให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของพลเมืองและการส่งเสริมความสามัคคีทางสังคม

วัตถุประสงค์การวิจัย

โดยวัตถุประสงค์หลักของการศึกษา ได้แก่ ประการแรก มุ่งเน้นไปที่การพัฒนากลยุทธ์เพื่อยกระดับพื้นที่ส่วนกลางชุมชนด้วยความร่วมมืออย่างใกล้ชิดกับสมาชิกในชุมชน ประการที่สอง ศึกษาการออกแบบและสร้างพื้นที่แบบมีส่วนร่วม ตามที่ชุมชนต้องการเพื่อให้มั่นใจว่า พื้นที่เหล่านั้นใช้งานได้จริงและตอบสนองวัตถุประสงค์ของชุมชน โดยการศึกษาเน้นกระบวนการออกแบบอย่างมีส่วนร่วมซึ่งเป็นวิธีการที่ชุมชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ โดยจะช่วยเพิ่มขีดความสามารถและส่งเสริมความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การมีส่วนร่วมของชุมชน (Community participation)

การมีส่วนร่วมของชุมชนได้รับการยอมรับมากขึ้นว่าเป็นองค์ประกอบพื้นฐานในการพัฒนาและฟื้นฟูพื้นที่เมืองที่ประสบความสำเร็จ จากการศึกษาของอาร์นสไตน์ (Arnstein) (1969) ผู้ที่นำเสนอแนวคิดการมีส่วนร่วม โดยได้ทำเป็นขั้นบันไดของการมีส่วนร่วมของพลเมืองที่มีตั้งแต่การไม่มีส่วนร่วมไปจนถึงพลเมืองมีอำนาจควบคุมอย่างเต็มที่ ความต่อเนื่องนี้เน้นย้ำถึงระดับที่แตกต่างกันที่สมาชิกในชุมชนสามารถมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจได้ ดังนั้นเขาจึงเน้นย้ำถึงความจำเป็นในระบบที่ช่วยให้ผู้อยู่อาศัยมีบทบาทอย่างแข็งขันในการกำหนดสภาพแวดล้อมของตน

ความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชากรในท้องถิ่นในกระบวนการพัฒนาเมืองได้รับการเน้นย้ำเพิ่มเติมโดยเฟนสไตน์ (Fainstein) (2010) ซึ่งโต้แย้งว่า การพัฒนาที่เท่าเทียมกันต้องคำนึงถึงเสียงของชุมชนชายขอบ งานของเขาเน้นย้ำว่าการวางแผน

แบบมีส่วนร่วมสามารถนำไปสู่นโยบายและผลลัพธ์ที่ครอบคลุมมากขึ้น ซึ่งสะท้อนถึงความต้องการในท้องถิ่นอย่างแท้จริง นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของชุมชนในการออกแบบยังส่งเสริมความรู้สึกเป็นเจ้าของ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญสำหรับความยั่งยืนในระยะยาวของโครงการในเมือง (Weil, 2023) รวมถึงความสามัคคีทางสังคมที่เพิ่มขึ้นอันเป็นผลมาจากการปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม ซึ่งสามารถบรรเทาปัญหาที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมและการละเลยในพื้นที่สาธารณะได้ (Sampson et al., 1997)

วิธีการออกแบบแบบมีส่วนร่วมได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางทั้งในด้านการวิจัยและการปฏิบัติ โดยเน้นแนวทางการทำงานร่วมกันในการวางผังเมือง แชนเดอร์ส และสแตปเปอร์ส (Sanders and Stappers) (2008) สนับสนุนแนวทางปฏิบัติในการออกแบบร่วมกันที่ให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันในกระบวนการออกแบบ เพื่อให้มั่นใจได้ว่าการแก้ไขปัญหาที่พัฒนาขึ้นมีความเกี่ยวข้องตามบริบทและปรับให้เหมาะกับคุณลักษณะเฉพาะของชุมชน วิธีการดังกล่าวไม่เพียงช่วยเพิ่มคุณภาพของพื้นที่สาธารณะ แต่ยังให้ประโยชน์แก่ชุมชนในวงกว้าง รวมถึงการปรับปรุงความเป็นอยู่ที่ดีทางจิตใจและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างผู้อยู่อาศัย (Kaplan, R., & Kaplan S., 1989) ตัวอย่างเช่น วาระเมืองยุโรปส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน (European Union Urban Agenda) เป็นกลยุทธ์หลักสำหรับการพัฒนาเมืองที่ยั่งยืนโดยเน้นการศึกษาที่การมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันได้เปลี่ยนพื้นที่สาธารณะให้เป็นสภาพแวดล้อมแบบครอบคลุมหลากหลายการใช้งาน (European Union Urban Agenda, 2016)

ในบริบทของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เบียร์ด (Beard) (2019) เน้นย้ำถึงความสำคัญของการพิจารณาทางวัฒนธรรมในการวางแผนแบบมีส่วนร่วม ซึ่งบ่งชี้ว่า อัตลักษณ์ของชุมชนมีบทบาทสำคัญในการกำหนดความพยายามในการมีส่วนร่วมและผลลัพธ์ของเมือง ในทางกลับกันวรรณกรรมยังชี้ให้เห็นถึงความท้าทายที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของชุมชน นักวิชาการบางคนโต้แย้งว่า หากไม่มีทรัพยากร การฝึกอบรม และความมุ่งมั่นที่จะสร้างแนวความคิดอย่างยั่งยืนจากผู้มีส่วนได้เสียอาจไม่เป็นไปตามแผนที่วางไว้ (Mansuri & Rao, 2013) ดังนั้นเงินทุนจึงเป็นพื้นที่ที่สำคัญมาก

นอกจากนี้ พลวัตของอำนาจในอดีตอาจทำให้บางกลุ่มเสียผลประโยชน์ ซึ่งส่งผลให้เกิดการมีส่วนร่วมและการเป็นตัวแทนที่ไม่เท่าเทียมกัน (Healey, 1997) ดังนั้นการทำความเข้าใจพลวัตเหล่านี้จึงเป็นสิ่งสำคัญเมื่อใช้กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมในสภาพแวดล้อมของเมือง กล่าวคือแนวคิดเหล่านี้สนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งแสดงถึงความสำคัญในการพัฒนาเมืองให้มีประสิทธิภาพและสามารถนำไปสู่การสร้างผลลัพธ์ที่มีความหมายและยั่งยืน อย่างไรก็ตาม ก็ควรมีการพิจารณาอย่างรอบคอบเกี่ยวกับภูมิทัศน์ทางสังคมและการเมือง กลไกการสนับสนุนการทำงานอย่างต่อเนื่อง ขณะที่การศึกษาชุมชนร่วมพัฒนาเชื้อเพลิงสองถือเป็นโอกาสสำคัญในการสำรวจประเด็นเหล่านี้เพิ่มเติม โดยแสดงให้เห็นว่า กระบวนการมีส่วนร่วมที่หลากหลายสามารถนำมาใช้เพื่อปรับปรุงพื้นที่สาธารณะและส่งเสริมความยืดหยุ่นทางสังคมท่ามกลางแรงกดดันในการขยายตัวของเมืองได้อย่างไร

ภาพ 1 การสำรวจชุมชนและการประชุมเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับโครงการ

ที่มา: ผู้วิจัย, 2568

วิธีการวิจัย เครื่องมือวิจัย และระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษานี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เช่น การสัมภาษณ์ กลุ่มสนทนา และการประชุมเชิงปฏิบัติการ เพื่อให้เข้าใจครอบคลุมเกี่ยวกับพลวัตของชุมชน วัตถุประสงค์หลักของการประชุมเชิงปฏิบัติการคือ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนในกระบวนการออกแบบที่แสดงถึงข้อมูลเชิงลึกที่จะช่วยสร้างแรงบันดาลใจต่อผู้เข้าร่วมในการออกแบบพื้นที่สาธารณะและการพัฒนาแนวคิดการออกแบบการประชุมปฏิบัติการจึงเป็นแพลตฟอร์มที่ผู้เข้าร่วมสามารถแสดงความคิด เรียนรู้ซึ่งกันและกันที่นำไปสู่การสร้างความรู้สึกร่วมกันเป็นเจ้าของพื้นที่

ในการเตรียมการประชุมปฏิบัติการ มีการทำประเมินเบื้องต้นและสำรวจ เพื่อทำความเข้าใจพลวัตและความต้องการของชุมชน วิธีนี้ช่วยให้ผู้วิจัยสามารถระบุผู้มีส่วนได้ส่วนเสียหลัก รวมถึงผู้นำท้องถิ่น ครอบครัว และกลุ่มเยาวชน โดยได้ทำการนัดประชุมไปยังประธานชุมชนเพื่อทำการนัดหมายชาวบ้านทุกคน เพื่อส่งเสริมและกระตุ้นการเข้าร่วมที่หลากหลายในกลุ่มอายุ (ภาพ 1) ดังนั้นการประชุมเชิงปฏิบัติการถูกแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน โดยมุ่งกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในหมู่สมาชิกในชุมชน

ขั้นตอนแรก โดยเริ่มต้นกระบวนการด้วยการแนะนำโครงการและกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ เพื่อสร้างบรรยากาศที่เป็นมิตรและเปิดกว้าง เหล่านี้ช่วยให้ผู้เข้าร่วมได้ทำความคุ้นเคย ซึ่งจะสร้างทัศนคติเชิงบวกที่เอื้อต่อการทำงานร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 2 ผู้เข้าร่วมจะถูกจัดเป็นกลุ่มเล็ก ๆ 5 กลุ่ม ตามช่วงอายุ และความคุ้นเคยส่วนตัว แต่ละกลุ่มมีส่วนร่วมในการอภิปรายเกี่ยวกับมุมมองของตนเองที่มีต่อชุมชน โดยมีประเด็นคำถามสำคัญที่ผู้วิจัยได้ถามในที่ประชุมคือ “พื้นที่สาธารณะในอุดมคติของพวกเขา มีลักษณะเป็นอย่างไร” ผู้นำอำนวยความสะดวกแต่ละกลุ่มมีบทบาทสำคัญในการกำกับดูแลการอภิปรายเหล่านี้ เพื่อให้มั่นใจว่า ผู้เข้าร่วมแต่ละคนได้แบ่งปันข้อมูลและความคิดเห็นของพวกเขาต่อผู้เข้าร่วมคนอื่น ๆ

ขั้นตอนที่ 3 หลังจากสิ้นสุดการอภิปราย แต่ละกลุ่มได้เปลี่ยนจากสนทนากลุ่มไปสู่ขั้นตอนการร่างภาพ และการสร้างหุ่นจำลองต้นแบบ ผู้เข้าร่วมร่างแนวคิดสำหรับพื้นที่สาธารณะ พวกเขาสร้างต้นแบบทางกายภาพของแนวคิดโดยใช้วัสดุรีไซเคิล โดยเน้นย้ำถึงการออกแบบอย่างยั่งยืน วิธีการลงมือปฏิบัติจริงนี้ไม่เพียงแต่ช่วยให้ผู้เข้าร่วมเห็นภาพความคิดของตน แต่ยังส่งเสริมความรู้สึกถึงความสำเร็จในหมู่พวกเขา (ภาพ 2) ขั้นตอนสุดท้าย เมื่อประชุมปฏิบัติการดำเนินไป แต่ละกลุ่มได้นำเสนอภาพร่างและต้นแบบต่อผู้เข้าร่วม โดยผู้เข้าร่วมมีส่วนร่วมในการวิพากษ์วิจารณ์อย่างสร้างสรรค์ โดยเน้นจุดแข็งของแต่ละแนวคิด ในขณะที่ข้อเสนอแนะสำหรับการปรับปรุงได้ถูกนำไปพิจารณาเพื่อช่วยให้แต่ละกลุ่มสามารถปรับแต่งความคิดของตน เพื่อให้มีความเป็นไปได้ในการสร้าง

ในการสรุปการประชุมปฏิบัติการ ได้มีการเปิดอภิปรายแบบเกี่ยวกับขั้นตอนในกระบวนการออกแบบ ซึ่งหัวข้อต่าง ๆ ได้แก่ แหล่งเงินทุน ระยะเวลาในการดำเนินการ และแนวทางการทำงานร่วมกัน ผู้เข้าร่วมแสดงความกระตือรือร้นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกันในอนาคต แนวคิดที่เกิดขึ้นระหว่างการประชุมปฏิบัติการได้แสดงบทบาทสำคัญในการกำหนดแนวทางการออกแบบขั้นสุดท้าย เพื่อให้มั่นใจว่า เสียงของชุมชนเป็นส่วนสำคัญของกระบวนการพัฒนา (ภาพ 3)

โดยในงานวิจัยมีตัวแปรที่สำคัญสามารถแบ่งออกได้ ดังนี้

ตัวแปรอิสระ (Independent variables) คือการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการออกแบบพื้นที่สาธารณะ เป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อผลลัพธ์ของการพัฒนาพื้นที่ รวมถึงการประชุมชาวบ้าน การทำปฏิบัติการออกแบบ การระดมความคิดเห็น และการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน

ตัวแปรตาม (Dependent variables) ได้แก่ ตัวแปรตามแรกคือ ประสิทธิภาพของการออกแบบพื้นที่สาธารณะซึ่งความสำเร็จในการออกแบบและพัฒนาพื้นที่สาธารณะที่ตอบสนองความต้องการของชุมชน และความพึงพอใจของชุมชนต่อพื้นที่ใหม่ ความปลอดภัยและการใช้งานพื้นที่ ตัวแปรตามที่สองคือ ความรู้สึกเป็นเจ้าของและความรับผิดชอบ ซึ่งการมีส่วนร่วมของชุมชนอาจส่งผลต่อความรู้สึกของประชาชนที่มีต่อพื้นที่ และความรับผิดชอบในการดูแลรักษาพื้นที่นั้น ๆ

ตัวแปรควบคุม (Control variables) ได้แก่ ข้อจำกัดด้านทรัพยากร เช่น เงินทุน วัสดุ และการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก ซึ่งมีผลต่อการดำเนินการออกแบบและพัฒนาพื้นที่ และบริบททางสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน ซึ่งส่งผลต่อความต้องการและลักษณะของการมีส่วนร่วม

ตัวแปรแทรกซ้อน (Confounding variables) คือ ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม เช่น ปัญหาสุขภาพจิต ความแออัดของชุมชน การเข้าถึงบริการสาธารณะ และอัตราการว่างงาน ซึ่งอาจมีผลต่อปฏิสัมพันธ์ของชุมชนและความสำเร็จของการมีส่วนร่วม

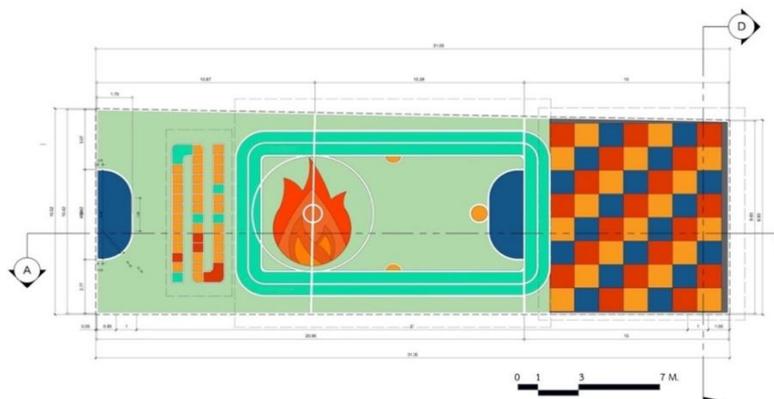
การเห็นความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเหล่านี้ ทำให้เข้าใจถึงวิธีการที่การมีส่วนร่วมของชุมชนสามารถนำไปสู่การพัฒนาพื้นที่สาธารณะที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนในชุมชน โดยรวมแล้วการประชุมเชิงปฏิบัติการด้านการออกแบบได้รับการพิสูจน์แล้วว่า สามารถสร้างความสำเร็จให้ชุมชนได้ โดยการอำนวยความสะดวกในการสนทนา และการทำงานร่วมกันที่มีความหมายรวมถึงเป็นการวางรากฐานสำหรับความร่วมมือที่ยั่งยืนให้กับชุมชน ความร่วมมือนี้เป็นเส้นทางไปสู่การเปลี่ยนแปลงพื้นที่สาธารณะ ซึ่งสะท้อนถึงแรงบันดาลใจและความต้องการของผู้อยู่อาศัย

ภาพ 2 การประชุมปฏิบัติการออกแบบอย่างมีส่วนร่วมในขั้นตอนการทำหุ่นจำลอง
ที่มา: ผู้วิจัย, 2568

ภาพ 3 การนำเสนอผลงานออกแบบต่อชุมชนเพื่อขอข้อเสนอแนะและส่งเสริมการทำงานร่วมกัน
ที่มา: ผู้วิจัย, 2568

ภาพ 4 รูปแบบการออกแบบขั้นสุดท้ายของพื้นที่ส่วนกลางชุมชน
ที่มา: ผู้วิจัย, 2568

ภาพ 5 ภาพจำลองการออกแบบขั้นสุดท้ายของพื้นที่ส่วนกลางชุมชน
ที่มา: ผู้วิจัย, 2568

จากผลการออกแบบขั้นสุดท้าย (ภาพ 4 และ 5) พื้นที่ส่วนกลางได้ถูกจัดสรรให้ตอบสนองต่อความต้องการของคนทุกกลุ่มวัย โดยมีรายละเอียด ได้แก่ พื้นที่สำหรับเด็กถูกออกแบบให้เป็นตารางหลากสี ใช้เป็นลานกิจกรรมสำหรับเด็ก โดยใช้สีสดใสเพื่อกระตุ้นพัฒนาการเรียนรู้ และส่งเสริมการเล่นที่เป็นการเคลื่อนไหวในพื้นที่จำกัดได้อย่างปลอดภัย ขณะที่พื้นที่สำหรับผู้สูงอายุและพื้นที่อเนกประสงค์เป็นโครงสร้างเหล็กสีดำที่เห็นในภาพจำลอง ไม่ได้เป็นเพียงเครื่องเล่นสำหรับเด็ก แต่ถูกออกแบบให้เป็นพื้นที่อเนกประสงค์ สามารถใช้เป็นที่นั่งสำหรับผู้สูงอายุได้มานั่งพักผ่อน พบปะพูดคุย และเฝ้าดูเด็ก ๆ เล่นได้อย่างใกล้ชิด ในขณะที่ชั้นบนสามารถใช้เป็นที่นั่งเล่นสำหรับเยาวชน หรือใช้เป็นอัฒจันทร์เชียร์กีฬาได้ สุดท้าย พื้นที่ตรงกลางเป็นลานกีฬาอเนกประสงค์สำหรับส่วนรวม ที่ทุกคนสามารถใช้เล่นฟุตบอล ทรูกรี้อ และกีฬาอื่น ๆ ที่เหมาะสมกับสนาม เพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางกายภาพสำหรับคนทุกวัยในชุมชน

ผลการวิจัย

การวิเคราะห์ผู้ใช้งาน (Users analysis)

จากการจัดสนทนากลุ่ม (focus group) โดยแบ่งผู้เข้าร่วมออกเป็น 5 กลุ่มตามช่วงวัยและการสังเกตการณ์ของผู้วิจัย โดยมีข้อค้นพบที่สำคัญคือ ผู้เข้าร่วมการสนทนากลุ่มส่วนใหญ่สะท้อนมุมมองที่สอดคล้องกันว่า พื้นที่ส่วนกลางที่มีอยู่เดิมขาดความปลอดภัยไม่ได้รับการดูแล และไม่เพียงพอต่อการทำกิจกรรม โดยเฉพาะกลุ่มผู้ปกครองได้แสดงความกังวลว่า พื้นที่มันโล่งและเปลี่ยวเกินไปตอนกลางคืนไม่กล้าให้ลูกหลานออกมาวิ่งเล่นเพราะกลัวอันตรายและมีกลุ่มวัยรุ่นมั่วสุมเหล่านี้เน้นย้ำถึงความจำเป็นเร่งด่วนสำหรับการปรับปรุงสภาพแวดล้อมเพื่อส่งเสริมกิจกรรมทางกายภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อความต้องการของเด็กและผู้สูงอายุ ในขณะเดียวกันก็ควรส่งเสริมกิจกรรมกีฬาและนันทนาการสำหรับผู้ใหญ่ด้วย

กิจกรรมของเด็กส่วนใหญ่ คือต้องการพื้นที่สนามเด็กเล่น ในขณะที่ผู้ใหญ่มักจะให้ความสำคัญกับการทำงานและความผูกพันในชุมชน ในทางตรงกันข้ามผู้สูงอายุต้องการสภาพแวดล้อมที่เงียบสงบซึ่งมีสิ่งอำนวยความสะดวกที่ช่วยส่งเสริมให้เกิดการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ความต้องการที่แตกต่างกันเหล่านี้ชี้ให้เห็นว่า จำเป็นต้องมีการสร้างแนวทางแก้ไขหลายแง่มุมเพื่อจัดการกับความสนใจที่หลากหลาย

ยิ่งไปกว่านั้น ในชุมชนยังมีกิจกรรมที่ผิดกฎหมาย เช่น ยาเสพติด ซึ่งควบคู่ไปกับสิ่งอำนวยความสะดวกที่ไม่เพียงพอเน้นย้ำถึงความจำเป็นเร่งด่วนที่ควรมีพื้นที่กิจกรรมเพื่อสร้างพลวัต และเพิ่มความสามัคคีทางสังคมให้แก่ชุมชน ในขณะที่สมาชิกในชุมชนได้แสดงความกังวลเกี่ยวกับข้อจำกัดของทรัพยากรและเงินทุนสนับสนุนในการปฏิบัติงาน ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคในกระบวนการมีส่วนร่วมและความยั่งยืนของโครงการนี้ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการวางแผนและบริหารจัดการกับข้อจำกัดด้านทรัพยากรเหล่านี้ร่วมกับชุมชน เพื่อให้แน่ใจว่า การพัฒนาปรับปรุงนี้จะประสบความสำเร็จ

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการออกแบบ (Community involvement in design)

การประชุมปฏิบัติการบ่งชี้ถึงความปรารถนาของชุมชนในการมีส่วนร่วมในโครงการ โดยหลายคนแสดงความคิดเห็นถึงความจำเป็นสำหรับความต้องการพื้นที่สาธารณะที่ปลอดภัยและได้รับการออกแบบอย่างมีประสิทธิภาพ จากบทสนทนาที่เกิดขึ้นระหว่างประชุมปฏิบัติการและมุมมองต่าง ๆ ที่ผู้อยู่อาศัยได้แบ่งปันระหว่างกันซึ่งได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการตัดสินใจออกแบบ การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนช่วยให้มั่นใจได้ว่า เสียงและความต้องการของพวกเขาจะได้รับการจัดลำดับความสำคัญ

การวางแผนแบบมีส่วนร่วมนำไปสู่การระดมความคิดร่วมกันซึ่งช่วยให้เห็นภาพพื้นที่ที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพ ลักษณะการดำเนินงานนี้มีความสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อสมาชิกในชุมชนมีความเข้าใจเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและความต้องการเฉพาะ แนวคิดการออกแบบที่เสนอแนวคิดการออกแบบเฉพาะได้เกิดขึ้นผ่านการประชุมเชิงปฏิบัติการและการระดมสมอง ซึ่งรวมถึงสนามเด็กเล่นสำหรับเด็กซึ่งมีจุดมุ่งหมายเพื่อนำเสนอพื้นที่ปลอดภัยสำหรับการพักผ่อนหย่อนใจ นอกจากนี้พื้นที่ที่ออกแบบมาเพื่อรองรับกิจกรรมต่าง ๆ ส่งเสริมทุกกิจกรรมชุมชน ผู้สูงอายุสามารถมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่เอื้อต่อการผ่อนคลายและปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของชุมชน

การศึกษาพบว่า มีปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อพฤติกรรมของชุมชน ซึ่งครอบคลุมมิติทางสรีรวิทยา บุคลิกภาพ สังคม และวัฒนธรรม ปัจจัยเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการกระทำของแต่ละบุคคลและกลุ่มภายในชุมชน ซึ่งส่งผลกระทบต่อกิจกรรมต่าง ๆ ตั้งแต่การมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชนไปจนถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

ประการแรก ความต้องการทางกายภาพของผู้อยู่อาศัยเป็นเครื่องมือในการกำหนดการเข้าถึงสิ่งอำนวยความสะดวกและการมีส่วนร่วมในความพยายามของชุมชน ซึ่งข้อกำหนดพื้นฐาน ได้แก่ สุขภาพและความปลอดภัย ซึ่งมีความสำคัญต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมภายในชุมชน

ประการที่สอง องค์ประกอบโครงสร้างของชุมชนและความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมทางสังคม สถานะและความเชื่อมโยงระหว่างกันของผู้อยู่อาศัยนำไปสู่ระดับการมีส่วนร่วมและความพยายามในการทำงานร่วมกันที่แตกต่างกัน

ประการสุดท้าย ภูมิหลังทางวัฒนธรรมมีบทบาทสำคัญในการสร้างการรับรู้เกี่ยวกับการใช้พื้นที่สาธารณะและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน ความเข้าใจที่ละเอียดอ่อนเกี่ยวกับมุมมองทางวัฒนธรรมที่หลากหลายเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญสำหรับการออกแบบและพัฒนาชุมชนที่มีประสิทธิภาพ

ขั้นตอนการก่อสร้าง

กระบวนการปรับปรุงพื้นที่สาธารณะชุมชนร่วมพัฒนาเชื้อเพลิงสองครอบคลุมหลายขั้นตอนที่สำคัญ และแต่ละขั้นตอนมีบทบาทสำคัญในการทำให้แน่ใจว่า การพัฒนาไม่เพียงแต่ตอบสนองความต้องการเฉพาะของชุมชน แต่ยังปฏิบัติตามมาตรฐานความปลอดภัยที่เข้มงวดและข้อกำหนดด้านงบประมาณ ระยะเริ่มต้นประกอบด้วยวางแผนและการออกแบบ ซึ่งจะมีการประชุมและการประชุมเชิงปฏิบัติการกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน เพื่อขอความคิดเห็นเกี่ยวกับความต้องการของพวกเขาสำหรับพื้นที่สาธารณะ แนวทางการทำงานร่วมกันนี้ช่วยให้มั่นใจได้ว่า การออกแบบและวางผังพื้นที่ส่วนกลาง เช่น สนามเด็กเล่น ลานกีฬา และศูนย์ชุมชนได้สะท้อนถึงความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ข้อที่ควรพิจารณา ได้แก่ ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การเข้าถึง และคุณค่าทางสุนทรียภาพ เมื่อทำการสรุปการออกแบบโดยผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชน ขั้นตอนต่อไปคือ การจัดเตรียมวัสดุที่จำเป็นสำหรับการก่อสร้าง เช่น เหล็ก คอนกรีต วัสดุตกแต่ง

รายการประมาณราคาได้ถูกจัดทำขึ้นเพื่ออธิบายวัสดุที่จำเป็นทั้งหมดพร้อมกับต้นทุน การประมาณการ กระบวนการจัดซื้อซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในการรักษาการปฏิบัติตามงบประมาณ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องคำนึงถึงการได้มาซึ่งวัสดุคุณภาพสูงที่เป็นไปตามมาตรฐานความปลอดภัยที่กำหนดไว้ หลังจากการจัดหาวัสดุ ขั้นตอนต่อไปจะเป็นการเตรียมสถานที่ ซึ่งรวมถึงการทำความสะอาดและกำจัดขยะในพื้นที่ตั้งโครงการได้รับการสำรวจอย่างละเอียด โดยทำการรังวัดที่แม่นยำและเพื่อให้แน่ใจว่า สอดคล้องกับการออกแบบที่ได้เตรียมไว้

ขั้นตอนต่อมาเกี่ยวข้องกับการสร้างโครงสร้างเครื่องเล่นอเนกประสงค์ ขั้นตอนนี้เกี่ยวข้องกับการประกอบวัสดุเพื่อสร้างโครงเหล็ก ตามข้อกำหนดที่ได้รับอนุมัติโดยเน้นที่การใช้โครงเหล็กเพื่อให้มีความยืดหยุ่นตลอดขั้นตอนนี้จะมีการบังคับใช้ระเบียบขั้นตอนเพื่อความปลอดภัยที่เข้มงวดเพื่อปกป้องผู้เข้าร่วมทำงานทุกคน (ภาพ 6)

งานตกแต่งทาสีพื้นเป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เปลี่ยนโครงสร้างพื้นฐานธรรมดาให้เป็นพื้นที่ใช้งานที่สวยงาม ซึ่งรวมถึงงานต่าง ๆ เช่น การซ่อมพื้น การทาสี และการติดตั้งพื้น เมื่อการก่อสร้างใกล้จะเสร็จสมบูรณ์จะมีการตรวจสอบคุณภาพอย่างละเอียดเพื่อตรวจสอบว่า งานสอดคล้องกับมาตรฐานที่กำหนดไว้ล่วงหน้า การประเมินขั้นสุดท้ายมุ่งเน้นไปที่การทำให้แน่ใจว่า องค์ประกอบทั้งด้านสุนทรียศาสตร์และการใช้งานเป็นไปตามความคาดหวังของชุมชน (ภาพ 7)

ขั้นตอนสุดท้ายของกระบวนการก่อสร้างคือ การส่งมอบโครงการที่เสร็จสมบูรณ์ให้กับชุมชนอย่างเป็นทางการ กระบวนการก่อสร้างสำหรับโครงการชุมชนนี้เป็นการทำงานร่วมกันโดยเน้นย้ำถึงความสำคัญของการวางแผนคุณภาพความปลอดภัยและการตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนในแต่ละขั้นตอน โดยรวมแล้วขั้นตอนเหล่านี้เป็นส่วนสำคัญการพัฒนาที่ช่วยยกระดับสภาพความเป็นอยู่และโครงสร้างพื้นฐานทางสังคมภายในชุมชนร่วมพัฒนาเชื้อเพลิงสอง

อย่างไรก็ตาม ความท้าทายในขณะทำการกระบวนการ คือปัญหาด้านเงินทุนและวัสดุที่จำกัดซึ่งส่งผลกระทบต่อความเป็นไปได้ของการออกแบบ นอกจากนี้ การสื่อสารและการประสานงานที่มีประสิทธิภาพระหว่างกลุ่มชุมชนต่าง ๆ และหน่วยงานท้องถิ่นก็มีความจำเป็น สุดท้ายการออกแบบต้องเคารพและสะท้อนถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมของชุมชนเพื่อให้แน่ใจว่าได้รับการยอมรับจากชุมชน

ภาพ 6 กระบวนการปรับปรุงพื้นที่ส่วนกลางและติดตั้งที่นั่งและเครื่องเล่นอเนกประสงค์
ที่มา: ผู้วิจัย, 2568

ภาพ 7 การเปรียบเทียบขั้นตอนก่อนปรับปรุง (ซ้าย) และหลังปรับปรุง (ขวา) พื้นที่ส่วนกลาง
ที่มา: ผู้วิจัย, 2568

การอภิปรายผล สรุป และข้อเสนอแนะ

การตีความผลการวิจัย

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนมีประสิทธิภพนำไปสู่การแก้ปัญหาในเมืองที่ปรับให้เหมาะสมกับบริบทที่นำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน การประเมินผลกระทบของข้อค้นพบเหล่านี้เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเมืองและกระบวนการออกแบบร่วมกัน การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนมีความสำคัญตั้งแต่เริ่มต้น การประชุมปฏิบัติการได้อำนวยความสะดวกให้เกิดการอภิปรายแบบเปิดเพื่อให้มั่นใจว่า เสียงของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดได้รับการพิจารณา ขณะที่การสำรวจและการสนทนาของผู้อยู่อาศัยแสดงความปรารถนาที่จะปรับปรุงพื้นที่ส่วนกลาง แนวคิดเหล่านี้ได้ถูกแบ่งปันกับชุมชนเพื่อขอข้อเสนอแนะ เพื่อให้มั่นใจว่า การออกแบบสอดคล้องกับความคาดหวังของพวกเขา นอกจากนี้ การนำเสนอโครงการนี้นับเป็นแบบจำลองเบื้องต้นของพื้นที่ชุมชนประสบปัญหาในรูปแบบที่คล้ายกัน รวมถึงการดำเนินการเพื่อจัดหาเงินทุนและระดมทรัพยากรวัสดุในพื้นที่ การจัดลำดับความสำคัญสำหรับการก่อสร้าง

ในเชิงทฤษฎี การศึกษาพบว่า 4 ประเด็นนี้มีความสำคัญที่จะนำไปสู่การต่อยอดองค์ความรู้ ได้แก่

ประเด็นที่ 1 การมีส่วนร่วมของชุมชนได้รับการยอมรับว่า เป็นองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาชุมชนพัฒนาเชื้อเพลิงสองซึ่งนั้นจะนำไปสู่การเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาเมือง โดยอ้างอิงจากทฤษฎีของอาร์นสไตน์ (Amstein) (1969) ซึ่งเสนอ “บันไดการมีส่วนร่วมของพลเมือง” (A ladder of citizen participation) โดยแบ่งระดับการมีส่วนร่วมตั้งแต่การไม่มีส่วนร่วม จนถึงพลเมืองมีอำนาจควบคุมอย่างเต็มที่ ทฤษฎีนี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการออกเสียงของชุมชนในการตัดสินใจเกี่ยวกับพื้นที่สาธารณะ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำหรับการพัฒนาที่เหมาะสมต่อความต้องการของประชาชน

ประเด็นที่ 2 ความยั่งยืนในการพัฒนาเมือง (Sustainable urban development) ความสำคัญของการพัฒนาที่เท่าเทียมต้องคำนึงถึงเสียงของชุมชนที่อยู่ในพื้นที่ที่มีความเปราะบาง (Fainstein, 2010) การพัฒนาที่เท่าเทียมจะสามารถนำไปสู่นโยบายและผลลัพธ์ที่ครอบคลุมมากขึ้น ถ้าได้เสียงที่สะท้อนถึงความต้องการในท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชนในการออกแบบพื้นที่สาธารณะนั้นจึงเป็นการสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและความรับผิดชอบในระยะยาว

ประเด็นที่ 3 การวางแผนแบบมีส่วนร่วม (Participatory planning) การมีส่วนร่วมของประชาชนในการวางแผนเมืองเพิ่มความเชื่อมโยงระหว่างผู้อยู่อาศัยและพื้นที่สาธารณะ โดยได้สนับสนุนแนวทางปฏิบัติในการออกแบบร่วมกันซึ่งช่วยให้ผู้ใช้มีส่วนร่วมในกระบวนการออกแบบ (Sanders & Stappers, 2008) ทำให้แน่ใจได้ว่า การแก้ไขปัญหาที่พัฒนาขึ้นมีความเกี่ยวข้องกับบริบทและปรับให้เหมาะสมกับคุณลักษณะเฉพาะของชุมชน

ประเด็นสุดท้าย พลวัตทางสังคม (Social dynamics) ความสามัคคีทางสังคมที่เพิ่มขึ้นอันเป็นผลมาจากการปฏิบัติแบบมีส่วนร่วมสามารถบรรเทาปัญหาที่เกี่ยวข้องกับอาชญากรรมและการละเลยพื้นที่สาธารณะได้ การมีส่วนร่วมของชุมชนจึงมีผลโดยตรงต่อความปลอดภัยและคุณภาพชีวิตของประชาชน (Sampson et al., 1997)

การสร้างองค์ความรู้

จากการศึกษานำไปสู่การสร้างแนวคิดสำหรับการพัฒนาชุมชนบนฐานรากและความยั่งยืนที่เรียกว่า “แนวคิดการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมและยั่งยืน” ซึ่งมีองค์ประกอบหลัก (ภาพ 8) ดังนี้

- การมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ซึ่งการพัฒนาเมืองที่ยั่งยืนต้องเริ่มจากการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง โดยให้โอกาสแก่ผู้อยู่อาศัยในการแสดงความคิดเห็นและมีส่วนร่วมในกระบวนการออกแบบพื้นที่สาธารณะ การมีส่วนร่วมนี้ไม่เพียงแต่จะช่วยระบุความต้องการของชุมชน แต่ยังสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของและความรับผิดชอบในพื้นที่

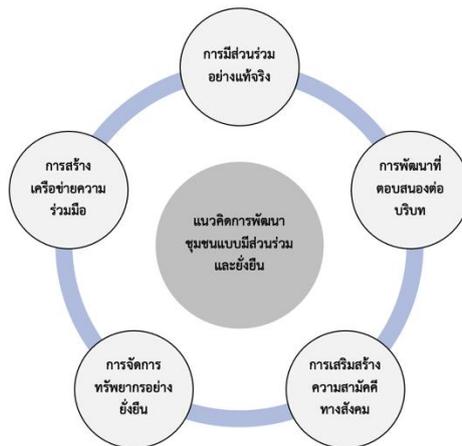
- การพัฒนาที่ตอบสนองต่อบริบท โดยการออกแบบและพัฒนาพื้นที่สาธารณะต้องคำนึงถึงบริบททางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของชุมชน การพัฒนาที่ตอบสนองต่อความต้องการที่เฉพาะเจาะจงของชุมชนจะช่วยส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากพื้นที่อย่างยั่งยืน

- การเสริมสร้างความสามัคคีทางสังคม การมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองช่วยเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชน โดยการจัดกิจกรรมที่กระตุ้นการมีส่วนร่วม เช่น การประชุมปฏิบัติการ และการออกแบบร่วมกัน ทำให้เกิดความสามัคคีและลดความไม่เท่าเทียมในสังคม

- การจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน จะเห็นได้ว่า การพัฒนาชุมชนต้องคำนึงถึงการจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในชุมชนที่มีทรัพยากรจำกัด การพัฒนาที่ยั่งยืนต้องมีการวางแผนการใช้ทรัพยากรที่เหมาะสมเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชน

- การสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชน องค์กรท้องถิ่น และหน่วยงานภาครัฐเป็นสิ่งสำคัญในการสนับสนุนการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน การมีพันธมิตรที่แข็งแกร่งสามารถนำไปสู่การจัดสรรทรัพยากรที่ดีขึ้นและการสนับสนุนทางการเงิน

แนวคิดการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมและยั่งยืนเสนอแนวทางที่ชัดเจนในการพัฒนาชุมชนที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน โดยเน้นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชน การตอบสนองต่อบริบท การเสริมสร้างความสามัคคีทางสังคม การจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ การนำทฤษฎีนี้ไปใช้ในการพัฒนาเมืองสามารถนำไปสู่การสร้างสภาพแวดล้อมที่มีคุณภาพชีวิตที่ดีสำหรับทุกคนในชุมชน

ภาพ 8 แนวคิดการพัฒนาชุมชนแบบมีส่วนร่วมและยั่งยืน
ที่มา: ผู้วิจัย, 2568

ตลอดเวลาที่ได้ทำโครงการ ผู้เข้าร่วมได้เรียนรู้เกี่ยวกับแนวทางปฏิบัติในการทำงานร่วมกันและการคิดเชิงออกแบบ บทเรียนสำคัญที่ได้เรียนรู้มี 3 ประเด็น ได้แก่ ประการแรก การสนทนาที่มีประสิทธิภาพระหว่างสมาชิกในชุมชนและผู้นำเป็นสิ่งสำคัญต่อความสำเร็จของการออกแบบ ประการที่สอง การออกแบบที่ต้องปรับให้เข้ากับความต้องการของชุมชนที่เปลี่ยนแปลงไปและความท้าทายที่ไม่คาดคิด ที่อาจเกิดขึ้นระหว่างการใช้งาน ประการสุดท้าย โครงการประสบความสำเร็จด้วยการตระหนักถึงภาพรวมขององค์ประกอบทางวัฒนธรรมพื้นที่ เพื่อให้มั่นใจว่า มีความเกี่ยวข้องและได้รับการยอมรับจากสมาชิกในชุมชน

การศึกษานี้ยืนยันถึงความสำคัญของเสียงของชุมชนในกระบวนการพัฒนาเมือง แนวทางการออกแบบแบบมีส่วนร่วมเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการส่งเสริมความสัมพันธ์ของชุมชน และทำให้มั่นใจว่า การพัฒนาเมืองตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของผู้อยู่อาศัย การประเมินอย่างต่อเนื่องผ่านความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมจะช่วยปรับพื้นที่เพื่อตอบสนองความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไป นอกจากนี้ การจัดหาเงินทุนและการสร้างความร่วมมือกับองค์กรที่มุ่งมั่นในการพัฒนาชุมชนจะมีความสำคัญอย่างยิ่งในการบรรลุวัตถุประสงค์ของโครงการ รูปแบบการมีส่วนร่วมนี้ทำหน้าที่เป็นแบบอย่างที่มีคุณค่าสำหรับความคิดริเริ่มในอนาคตที่คล้ายคลึงกันซึ่งมุ่งเป้าไปที่การเสริมสร้างอำนาจในท้องถิ่นและการพัฒนาเมืองที่ยั่งยืน การวิจัยในอนาคตควรมุ่งเน้นไปที่ผลกระทบระยะยาว และการสำรวจกรอบการทำงานในกระบวนการมีส่วนร่วมของพลเมืองในการพัฒนาเมือง

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอขอบพระคุณสภาคณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์แห่งประเทศไทย (Council of Deans of Architecture Schools of Thailand) ที่ได้มอบทุนสนับสนุนในการทำงานร่วมกับชุมชนร่วมพัฒนาเชื้อเพลิงสองจนสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

บรรณานุกรม

- Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216-224. <https://doi.org/10.1080/01944366908977225>
- Beard, V. A. (2019). Community-based planning, collective action and the challenges of confronting urban poverty in Southeast Asia. *Environment and Urbanization*, 31(2), 575–596. <https://doi.org/10.1177/0956247818804453>
- European Union Urban Agenda. (2016). *The European urban agenda: A key strategy for sustainable urban development*. https://commission.europa.eu/eu-regional-and-urban-development/topics/cities-and-urban-development/urban-agenda-eu_en
- Fainstein, S. S. (2010). *The just city*. Cornell University Press.
- Healey, P. (1997). *Collaborative planning: Shaping places in fragmented societies*. UBC Press
- Kaplan, R., & Kaplan, S. (1989). *The experience of nature: A psychological perspective*. Cambridge University Press.
- Mansuri, G., & Rao, V. (2013). *Can participation be induced? Some evidence from developing countries*. Taylor and Francis. <https://doi.org/10.1596/13394>
- Sampson, R. J., Raudenbush, S. W., & Earls, F. (1997). Neighborhoods and violent crime: A multilevel study of collective efficacy. *Science*, 277(5328), 918–924. <https://doi.org/10.1126/science.277.5328.918>
- Sanders, E. B. N., & Stappers, P. J. (2008). Co-creation and the new landscapes of design. *CoDesign*, 4(1), 5-18.
- Weil, J. (2023). *Why place matters: Place and place attachment for older adults*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003375074>